

Krav om 100 prosent økologisk FORMERINGSMATERIALE

De nye EU-reglene slår fast at alt formeringsmateriale til økologisk landbruk skal være økologisk innen 2037. I dag er det ikke nok økologisk formeringsmateriale. For å oppnå 100 prosent dekning trengs det derfor en målretta innsats av produsenter, omsetningsledd, planteforedlere og myndigheter i årene framover.

Grete Lene Serikstad | Norsk senter for økologisk

◀ Sorten Gotland Emmer er 7000-9000 år gammel. Såkornet kommer fra bruksgenbanken hos Johan Svård og formert opp i Trøndelag. Emmeren var en del av et stort kornfelt med mange sorter og arter på European Diversity Festival på Kalø Økologiske Landbrugsskole i Danmark i 2019.

STRENGERE KRAV I NY EU-FORORDNING. Allerede i dag er det et mål i økologisk landbruk at formeringsmaterialet som brukes skal være økologisk framstilt. Men tilbudet per i dag er ikke godt nok til å dekke behovet. I den nye EU-forordningen om økologisk landbruk innføres det et krav om bruk av 100 prosent økologisk formeringsmateriale fra 2037. I EU gjelder den nye EU-forordningen fra 2022, og den vil etter all sannsynlighet også bli implementert i norsk regelverk kort tid etter. Fram til 2037 vil det bli en innstramning av dagens regler.

FOR LITE FORMERINGSMATERIALE. Dagens tilbud av økologisk formeringsmateriale dekker ikke behovet. Frøblandinger av eng- og beitefrø til den største produksjonen på norsk økologisk areal dekker 80-90 prosent av etterspørselen. Den relativt gode dekningen skyldes først og fremst at det er tillatt å blande inn inntil 30 prosent konvensjonell såvare. Tilbudet av økologisk såkorn dekker rundt 50 prosent av etterspørselen. Utvalget av sorter er svært begrenset, men for bygg, havre og vårhvete tilbys vanligvis norsk såvare. Økologisk såvare av erter og åkerbønner dekker ca. 40 prosent av etterspørselen, men bare utenlandsk såvare tilbys. For andre åkervekster som f.eks. poteter og oljeverkster tilbys ikke økologisk formeringsmateriale.

Det er ingen registrert produksjon av økologisk formeringsmateriale for frukt og bær i Norge. Økologiske jordbærplanter importeres fra Nederland. Status for ulike grønnsaksarter varierer, men generelt blir det gitt mange tillatelser for bruk av kon-

▼ Forsøk med ulike utenlandske åkerbønnesorter i regi av NIBIO Apelsvoll.

Det trengs en dobling av mengden økologisk såkorn for å dekke dagens etterspørsel.

FOTO: RANDI B. FROSETH

vensjonelle grønnsaksfrø. Alt frø til økologisk dyrking i veksthus blir importert.

For å dekke etterspørselen etter formeringsmateriale til økologisk produksjon kan det etter søknad gis tillatelse til bruk av ubehandlet, konvensjonelt formeringsmateriale. Langsiktig arbeid på flere plan er nødvendig for å kunne nå målet om 100 prosent økologisk formeringsmateriale i 2037.

SÅRBART MED IMPORT. Formeringsmateriale kan komme fra nasjonal produksjon eller ved import. Flere land i Europa har allerede stor produksjon av økologisk formeringsmateriale, blant annet Frankrike og Tyskland. Økoandelen i formeringsmaterialet som brukes i økologisk produksjon varierer imidlertid mellom landene i Europa. Behovet i EU-landene vil øke på grunn av kravet i den nye EU-forordningen, og ikke minst fordi EU har vedtatt et mål om 25 prosent andel økologisk areal i EU innen 2030. Selv med forventet økt produksjon i flere land kan det dermed bli vanskelig å dekke det norske behovet for økologisk formeringsmateriale. Utenlandsk sortsmateriale kan dessuten være mindre egnet til ulike norske vekstforhold. Import krever også et strengt plantesanitært regelverk.

NORSK PRODUKSJON AV ØKOLOGISK FORMERINGSMATERIALE kan være utfordrende, bl.a. på grunn av etterspørselen. Markedet er begrenset og kan dessuten svinge mye fra år til år, noe som gjør det vanskelig for produsenter å satse. I tillegg er det agronomiske utfordringer, blant annet ugraskontroll. Det er mulig å øke tilbudet av norsk formeringsmateriale av arter som

allerede tilbys, som f.eks. korn. I tillegg er det mulig å utvide artsmangfoldet av engfrø. Det vil uansett være behov for forsknings- og utviklingsarbeid (FoU) for å løse agronomiske utfordringer for å få til en mer omfattende norsk produksjon.

Nasjonalt arbeides det også med foredling og produksjon av formeringsmateriale i mindre skala, mye av dette foregår innenfor rammene for økologisk landbruk. Dette gjelder blant annet innen korn og grønnsaker. Bakgrunnen for dette arbeidet er blant annet ønsker om å bevare og bruke gamle sorter og arter, størst mulig genetisk mangfold, vektlegging av andre egenskaper ved formeringsmaterialet og ferdig produkt osv. Viktige stikkord her er bl.a. bruk av lokale sorter, heterogent formeringsmateriale, landsorter og åpenpollinerte sorter framfor hybridsorter.

KARTLEGGING AV STATUS. På oppdrag fra Mattilsynet har NORSØK kartlagt status for bruk av formeringsmateriale i økologisk landbruk i Norge og utredet muligheter og flaskehals for å øke tilbudet og oppnå full dekning av økologisk formeringsmateriale innen 2037. Databasen Økofrø, litteratursøk og ulike aktører innen salg, produksjon og foredling gav informasjon til arbeidet. Utredningsarbeidet ble gjort på oppdrag fra Mattilsynet og Regelverksutvalget for økologisk produksjon og omsetning av økologiske produkter (RVU).

NASJONAL PLAN NØDVENDIG? Utredningsarbeidet medførte også en liste med forslag til strategier og tiltak som kan inngå i en nasjonal plan for å nå målet om 100 %

økologisk formeringsmateriale til økologisk dyrking i 2037. Dette kan omfatte FoU, informasjon, formidling og rådgivning til produsenter og tilrettelegging for produksjon fra det offentlige. Oppnevning av faggrupper innen de ulike vekstgruppene, med representanter fra ulike deler av verdikjedene, vil også være nyttig for å få fart på utviklinga. Utredninga konkluderer med at det fortsatt bør være to utviklingsveier: økologisk formeringsmateriale fra de store aktørene innen sortsprøving, produksjon, import og omsetning, men også egen, småskala produksjon og salg av formeringsmateriale med utgangspunkt i økologisk landbruk. 🌱

Status

På oppdrag fra Mattilsynet har NORSØK kartlagt status for bruk av formeringsmateriale i økologisk landbruk i Norge og utredet muligheter og flaskehals for å øke tilbudet og oppnå full dekning av økologisk formeringsmateriale innen 2037. Databasen Økofrø, litteratursøk og ulike aktører innen salg, produksjon og foredling gav informasjon til arbeidet. Utredningsarbeidet ble gjort på oppdrag fra Mattilsynet og Regelverksutvalget for økologisk produksjon og omsetning av økologiske produkter (RVU). Serikstad, G.L., S. Friis Pedersen & R. B. Frøseth 2021. Formeringsmateriale til norsk økologisk landbruk - status og muligheter. NORSØK Rapport nr. 1, 2021